



FILMI O NESNOVNI KULTURNI DEDIŠČINI ZA NACIONALNI REGISTER IN UNESCOVE SEZNAME

Filmi o nesnovni kulturni dediščini so v razmahu, saj so obvezen del nominacije na Unescove sezname, za slovenski Register nesnovne kulturne dediščine pa so priporočeni. V Slovenskem etnografskem muzeju smo kot Koordinatorji varstva nesnovne kulturne dediščine v preteklih letih spoznavali Unescova navodila in filme (ter bili do njih tudi kritični), lokalne skupnosti smo spodbujali k sodelovanju in izkušnje izmenjevali z evropskimi teoretiki in praktiki. Ustvarjalni dialog z vsemi sogovorniki nadaljujemo tudi s pričujočimi smernicami vizualizacije nesnovne kulturne dediščine za potrebe registrov in seznamov nesnovne kulturne dediščine.

I. IZDELAVA FILMOV ZA SLOVENSKI REGISTER NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine (NKD) izdeluje filme o NKD in obenem spodbuja lokalne skupnosti, da same dokumentirajo svojo dediščino. Osnovne smernice so:

Vsebina filma: Posnamemo pristno podobo pojava nesnovne kulturne dediščine v izvirnem okolju brez režijskega poseganja v dogajanje. Pri tem dokumentiramo nosilce nesnovne kulturne dediščine, ki izvajajo neko dejavnost, njeno vizualno in zvočno podobo ter okolje, kjer dejavnost poteka. Pomen dediščinskega pojava za skupnost, način posredovanja znanja in izzivi so včasih razvidni iz posnetkov, drugače pa zaprosimo nosilce dediščine za kratke izjave. Najbolje je, če jih posnamemo v istem kontekstu, da se organsko vklaplajo v film (enotnost časa in prostora).

Struktura filma in podatki:

- film naj zgoščeno prikaže element NKD in njegove nosilce,
- naslov filma naj bo enak (podoben), kot je ime elementa NKD (zaradi lažje identifikacije),
- kraj in čas dogajanja naj bosta navedena na začetku filma ali v zaključnih napisih,
- ime nosilca pojava naj bo podano v (pod)napisu ali v zaključnih napisih (posameznik, društvo, skupnost, ...);
- avtorske in producerske deleže ovrednotimo v zaključnih napisih (raziskava, snemanje, montaža, produkcija),
- pojasnila lahko dodamo s kratkim uvodnim napisom, v mednapisih ali z razlagami nosilcev pojava,
- dostopnost filma tuji publikli povečamo z dvojezičnim naslovom, zaključnimi napisi ter s podnapisi izjav.

Stil filma: Spodbujamo pristop etnografskega ali dokumentarnega filma, odsvetujemo turistične in promocijske zvrsti.



Dostopnost filma in ciljna publika: V Sloveniji je glavni način dostopa do filmov na spletni strani Koordinatorja varstva NKD (Spletni vir 1) in Ministrstva za kulturo (Spletni vir 2), zato naj bodo napisi v filmu relativno veliki, da bodo čitljivi na zaslonih. Filmi so namenjeni predvsem splošni publiki.

Tehnične karakteristike in dolžina: Po Unescovem zgledu priporočamo 5 do 10 minut dolge filme. Tehnični razvoj je bliskovit, zato je zelena HD ali HDV kvaliteta posnetkov, film pa naj bo izvožen v MP4 formatu. Filmi kot priloge pobud naj bodo oddani na ključku (tudi DVD plošček je sprejemljiv).

Prenos materialnih avtorskih pravic: Film lahko postane karakteristični video prikaz enote v slovenskem Registru nesnovne kulturne dediščine, ko avtorji in producenti podpišejo Izjavo o neizključnem prenosu materialnih avtorskih pravic.

II. NOMINACIJSKI FILMI ZA UNESCOV REPREZENTATIVNI SEZNAM NKD ČLOVEŠTVA

Filmi so obvezna priloga nominacij na Unescove sezname. Nadomeščajo prihod Ocenjevalnega telesa na teren. Unescova navodila (Spletni vir 3) so:

- Točka 15 določa **vsebino:** Video film naj predstavi različne vidike dediščinskega elementa v sedanjem stanju, predvsem njegovo vlogo v skupnosti, procese posredovanja in izzive, s katerimi se sooča, zato arhivski posnetki niso primerni. Prijavitelji poskrbijo, da so podatki v video filmu skladni z informacijami v nominacijskem obrazcu.
- Točka 16 poudarja **sodelovanje nosilcev dediščine:** Prijavitelji naj skupnostim, skupinam in posameznikom omogočijo, da svojo dediščino v filmu predstavijo sami; tretjeosebni vsevedni komentar ni zaželen (niti izjave strokovnjakov, dodaja Koordinator, saj Unesco in gledalce najbolj zanima, kako dediščino vidijo in vrednotijo njeni nosilci).
- Točka 17 obvezuje k **prenosu avtorskih pravic na Unesco:** Unesco upošteva samo filme, katerih avtorji so prenesli materialne avtorske pravice za filme nanj in mu dovolili tudi prenos pravic na tretje osebe za netržne uporabe v izobraževalne namene in za obveščanje javnosti. (v angleščini *Cession of Rights*, glej obrazec *ICH-07-video* na Spletnemu viru 3).
- Točki 22 in 23 določata **tehnične karakteristike:** Nominacijski film naj bo dolg od 5 do 10 minut, opremljen z angleškimi ali francoskimi podnapisi (sinhronizacija je odsvetovana). Slika naj bo dovolj kvalitetna za predvajanje na računalniškem zaslonu. Prijavitelji video film priložijo na Blu-ray ali DVD nosilcu.
- Točke 22-25 prinašajo navodila, kako izpolniti **obrazec o prenosu materialnih avtorskih pravic na Unesco:** Prijavitelji v ponujeno tabelo vnesejo identifikacijo (ime) nominiranega elementa nesnovne kulturne dediščine, naslov filma, jezik in datum ter avtorje navedejo na način © [leto produkcije] [ime avtorja]. Spodaj je predviden prostor za podpise avtorjev (in producenta, dodaja Koordinator). Prijavitelji nominaciji priložijo podpisane izjave v klasični in elektronski obliki.



Unesco po vsakoletni obravnavi nominacij priporočila strokovnih teles objavi v dokumentu *Aide memoire for completing a nomination to the Representative List of ICH of Humanity*, ki ga sprti dopolnjuje. Glede nominacijskih filmov priporoča (Spletni vir 4, točke 117 –122):

- da filmi dediščino kontekstualizirajo (umestijo v prostor, čas in družbeno okolje) in ne reklamirajo,
- da prikazujejo pristno podobo dediščine in ne njenega odrskega ali režiranega prikaza,
- da so izjave prevedene v podnapisih in ne sinhronizirane (jezik je pomemben del NKD),
- da nosilci dediščine sami govorijo o svoji dediščini (in soodločajo o vsebini filma, dodaja Koordinator).

Unesco spodbuja usklajenost podatkov v filmu in nominacijskem obrazcu ter obenem poudarja, naj »video film s pomočjo slike in zvoka dopolni pisno besedilo s čutnimi izkušnjami, ki jih besede težje zajamejo« (Spletni vir 4, točka 122). Tudi Koordinator podpira dopolnjevanje sporočilnih modusov.

Ciljna publika in dostopnost nominacijskih filmov:

- prvi gledalci so člani Unescovega Ocenjevalnega telesa,
- del filma je pogosto predvajan na zasedanju Medvladnega odbora za varovanje NKD,
- najširši javnosti so filmi dostopni na Unescovem portalu <http://www.unesco.org/culture/ich/en/lists>.

Precej gledalcev se verjetno prvič srečuje z dediščinskim elementom, zato naj bo film dovolj informativen. Jezikovno bo najbolj dostopen, če prevode izjav prinašajo angleški podnapisi, saj je angleščina prevladujoči jezik svetovnega spleta.

Status filmov o NKD v sklopu Unesca: Filmi trenutno nimajo vpliva na odločitev strokovnih teles, če nominirani element ustreza pogojem za sprejem na Unescov seznam; obenem pa si filme na Unescovem portalu ogleda ogromno število ljudi. Koordinator varstva NKD in mednarodna skupnost vizualnih antropologov spodbujamo Unesco, da posodobi navodila za izdelavo filmov.

III. PRESOJANJE USTREZNOSTI OBSTOJEČIH FILMOV ZA REGISTER NKD

Koordinator varstva NKD v Sloveniji pregleduje obstoječe filme o NKD in se za izbrane z avtorji in producenti dogovarja za objavo v slovenskem Registru NKD. Ustreznost filmov presojamo s pomočjo naslednjih vprašanj:

- Ali film prikaže bistvo dediščinskega pojava v sedanjem stanju?
- Ali vsebuje vse pomembne podatke (odgovore na vprašanja kdo, kaj, kje, kdaj, kako, zakaj)?
- So nosilci dediščine prikazani spoštljivo in se strinjajo s tako filmsko upodobitvijo?
- Je funkcijsko – oblikovna zvrst filma ustrezna?
- Je filmski jezik enoten in dobro izkoriščen (ali slika in avtentični zvok nosita čim več podatkov)?
- Je film dovolj komunikativen in informativen, da nagovori širok krog gledalcev?
- So napisi, podnapisi in oznake čitljivi (tudi na majhnih zaslonih)?
- So tehnične značilnosti in dolžina filma ustrezni?
- Se avtorji in producenti filma strinjajo, da njihov film postane karakteristični prikaz dediščinske enote, ki je sprejeta v Register NKD, in z objavo na spletni strani Koordinatorja varstva NKD?

Koordinator zagovarja stališče, naj **film čimbolj neposredno prikaže pojav nesovne kulturne dediščine in izbrane(ga) nosilce(a)**, medtem ko besedilo prinaša podatke o splošni podobi dediščine, njeni zgodovini in razširjenosti ter navede nosilce in varstvene ukrepe. Tako lahko vsak medij pride do izraza s svojimi značilnostmi in se izognemo »prevajanju« besedila v filmski medij.

Literatura in viri:

Nadja Valentinčič Furlan (ur.)

2015 *Dokumentiranje in predstavljanje nesovne kulturne dediščine s filmom / Documenting and Presenting Intangible Cultural Heritage on Film*. Ljubljana: SEM.

2018 *Vizualiziranje nesovne kulturne dediščine / Visualising the Intangible Cultural Heritage*. Ljubljana: SEM (posebno prvi štiri članki!).

Nadja Valentinčič Furlan

2012 Avdiovizualno dokumentiranje nesovne kulturne dediščine in karakteristični video prikazi za Register. V: Anja Jerin, Adela Pukl in Nena Židov (ur.) *Priročnik o nesovni kulturni dediščini*. Ljubljana: SEM, 35–40, http://www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/Prirocnik_o_nkd.pdf.

2014 Promocija nesovne kulturne dediščine s karakterističnimi video prikazi / The Promotion of the ICH through Representative Videos. V: Anja Jerin, Tjaša Zidarič in Nena Židov (ur.) *Promocija nesovne kulturne dediščine / Promotion of the Intangible Cultural Heritage*. Ljubljana: SEM, 50–54, http://www.nesovnadediscina.si/sites/default/files/unesco_obletnica_web_3.pdf.

Spletni vir 1: Koordinator varstva NKD, Register NKD, <http://www.nesovnadediscina.si/sl/register>, 7.2.2019.

Spletni vir 2: Ministrstvo za kulturo, Register nesovne kulturne dediščine, Seznam, http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesovne_kulturne_dediscine/seznam/, 7.2.2019.

Spletni vir 3: Unesco, navodila ICH-02-2018-Instructions-EN-1, <http://www.unesco.org/culture/ich/en/forms>, 7.2.2019.

Spletni vir 4: Unesco, *Aide-Mémoire for completing a nomination to the Representative List of ICH of Humanity for 2016 and later nominations*, http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/ICH-02-2016_aide-memoire-EN.doc, 7.2.2019.

Pripravila:

Nadja Valentinčič Furlan

Kustodinja za etnografski film v SEM

Nadja.Valentincic@etno-muzej.si

Predstavnica Koordinatorja varstva nesovne kulturne dediščine, www.nesovnadediscina.si